

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ В ЕКОНОМІЧНОМУ ЗРОСТАННІ: СУТНІСТЬ ТА ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ

© 2014 БЕРЕЖНА Н. І., КРАМАРЕВА О. С.

УДК 330.342

Бережна Н. І., Крамарєва О. С. Людський капітал в економічному зростанні: сутність та деякі проблеми формування

У статті досліджується зв'язок між поняттями «економічне зростання», «соціально-економічне зростання», «економічний розвиток», які мають як спільні риси, так і відмінності. Підкреслюється, що в умовах постіндустріального суспільства з'являється новий фактор економічного зростання – людський капітал. Проведено порівняльний аналіз процесів людського розвитку та формування людського капіталу та виявлено, що людський капітал функціонує як самовідтворювальна система. Здійснено аналіз рівня розвитку людського капіталу за показником «індекс людського розвитку» (ІЛР) і розглянуто деякі проблеми його формування у сфері освіти, інноваційної діяльності та майнової нерівності. Запропоновано систему факторів, класифікованих за різними ознаками, які впливають на розвиток людського капіталу.

Ключові слова: економічне зростання, соціально-економічне зростання, економічний розвиток, людський капітал, фактори економічного зростання.

Бібл.: 11.

Бережна Надія Іванівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри політичної економії, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (пр. Леніна, 9а, Харків, 61166, Україна)

E-mail: Berezhnani@mail.ru

Крамарева Ольга Сергіївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри політичної економії, Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президенті України (пр. Московський, 75, Харків, 61050, Україна)

УДК 330.342

UDC 330.342

Бережная Н. И., Крамарева О. С. Человеческий капитал в экономическом росте: сущность и некоторые проблемы формирования

Berezhna N. I., Kramarieva O. S. Human Capital in Economic Growth: the Substance And Problems of Formation

В статье исследуется связь между понятиями «экономический рост», «социально-экономический рост», «экономическое развитие», которые имеют как общие черты, так и отличия. Подчеркивается, что в условиях постиндустриального общества появляется новый фактор экономического роста – человеческий капитал. Проведен сравнительный анализ процессов человеческого развития и формирования человеческого капитала, выявлено, что человеческий капитал функционирует как самовоспроизводящаяся система. Проведен анализ уровня развития человеческого капитала по показателю «индекс человеческого развития» (ИЧР) и рассмотрены некоторые проблемы его формирования в сфере образования, инновационной деятельности и имущественного неравенства. Предложена система факторов, классифицированных по разным признакам, которые влияют на развитие человеческого капитала.

The article investigates the relationship between the concepts of «economic growth», «socio-economic growth», «economic development», which have both similarities and differences. It is highlighted, that in a postindustrial society emerges a new economic growth factor – human capital. According to results of the comparative analysis of processes of human development and human capital formation, the human capital functions as a self-replicating system. The analysis of the level of development of human capital in terms of «human development index» (HDI) was carried out and addressed some of the problems of the human capital formation in the field of education, innovation and wealth inequality. A system of factors, classified by various characteristics with influence on the development of human capital, is proposed.

Key words: economic growth, socio-economic growth, economic development, human capital, growth factors.

Bibl.: 11.

Ключевые слова: экономический рост, социально-экономический рост, экономическое развитие, человеческий капитал, факторы экономического роста.

Бібл.: 11.

Бережная Надежда Ивановна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры политической экономики, Харьковский национальный экономический университет им. С. Кузнеця (пр. Ленина, 9а, Харьков, 61166, Украина)

E-mail: Berezhnani@mail.ru

Berezhna Nadiia I. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Political Economy, Kharkiv National Economic University named after S. Kuznets (pr. Lenina, 9a, Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: Berezhnani@mail.ru

Крамарева Ольга Сергеевна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры политической экономики, Харьковский региональный институт государственного управления Национальной академии государственного управления при Президенте Украины (пр. Московский, 75, Харьков, 61050, Украина)

Kramarieva Olha S. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Political Economy, Kharkiv Regional Institute of Public Administration of National Academy of Public Administration under the Office of the President of Ukraine (pr. Moskovskyy, 75, Kharkiv, 61050, Ukraine)

Однією з головних цілей будь якої країни, у тому числі й України, є досягнення сталого економічного зростання. На початку нинішнього століття домінують інноваційні тенденції. Так, «техніцистська» течія наголошує на зростанні уваги до проблем високих технологій; «структурна» теорія – на розквіті інформаційного суспільства (теорії знань); «глобалістська» течія – на розквіті теорій «сталого розвитку», глобалізації, інтеграції; «соціалістична течія» – на початку

«нової хвилі» соціал-демократичних і немарксистських досліджень проблем постіндустріального суспільства, глобалізації [7, с. 22].

У постіндустріальному суспільстві існує не просто людина як носій робочої сили, а виникає людський капітал, який є основою сталого економічного розвитку країни. На початку XXI ст. 66,4% вартості сукупного національного багатства всіх країн світу було сформовано завдяки людському капіталу, а на природний та відтво-

ривальний капітал припадало 16,4% і 17,2% відповідно [1, с. 127].

Питання людського капіталу, проблеми його розвитку знаходять своє відображення у вітчизняній та закордонній науці, у працях таких вчених, як Прошак Г. В., Антонюк В., Корчагін Ю., Шевчук А.Т. та ін. [2, 3, 7]. Разом з цим не всі проблеми знайшли своє відображення в наукових працях.

Мета статті: виявити сутність людського капіталу як категорії, що притаманна постіндустріальному суспільству; дослідити роль та проблеми людського капіталу в економічному зростанні.

Поняття «економічне зростання», на наш погляд, треба розуміти у вузькому та широкому сенсі. Під економічним зростанням у вузькому трактуванні треба розуміти збільшення обсягів виробництва суспільного продукту на основі розширеного відтворення. Це розуміння економічного зростання характерно для короткострокового періоду, яке не супроводжується якісним удосконаленням факторів виробництва та зростанням добробуту населення, тому що цей період часу є недостатнім для вирішення вказаних проблем. У широкому розумінні економічне зростання – це процес кількісного збільшення обсягів суспільного продукту на основі розширеного відтворення, яке супроводжується якісним удосконаленням факторів виробництва та обов'язковим зростанням добробуту населення. Таке визначення економічного зростання характерно для довгострокового періоду.

Як ми вважаємо, слід розрізнити поняття економічного та соціально-економічного зростання. На наш погляд, поняття соціально-економічного зростання треба використовувати, коли економічне зростання супроводжується позитивними наслідками соціального плану: підвищенням життєвого рівня населення, покращенням навколишнього середовища, іншими якісними змінами. А коли здійснюється лише збільшення валового внутрішнього продукту або національного доходу, то треба казати про економічне зростання. Якщо ВВП, у тому числі на душу населення, зростає, але при цьому посилюється диференціація доходів споживачів, погіршується стан навколишнього середовища і т. ін., то соціально-економічне зростання не відбувається. Але це не означає необхідності відмови від показника економічного зростання. Він повинен залишитися, тому що зростання валового внутрішнього продукту та національного доходу є матеріальною базою, основою для вирішення соціальних проблем.

При дослідженні проблем економічного зростання та його чинників слід розрізнити поняття «економічне зростання» та «економічний розвиток». Поняття «економічний розвиток» ширше, ніж «економічне зростання», тому що охоплює, крім фази економічного зростання, піднесення, ще й фазу економічного спаду, кризи. Але й у самій фазі піднесення треба розрізнити етап поживлення та чистого економічного зростання. Головна різниця між цими поняттями полягає в тому, що поживлення – це різновид економічного зростання та етапі досягнення економікою докризового стану розвитку. А економічне зростання в чистому вигляді по-

чинається тоді, коли економіка вже перейшла цю межу. Наша країна сьогодні знаходиться на етапі поживлення. Тому треба добре розібратися, як надалі здійснювати економічне зростання, з одного боку, використовуючи існуючий теоретичний і практичний досвід країн світу, які досягли значних успіхів в економічному розвитку, а з іншого – шукаючи відповідь на питання: як знайти і зробити вірний вибір саме для української економіки.

Досягнення сталого економічного зростання, яке притаманне економічно розвиненим країнам, передбачає наявність багатьох складових. Поряд з перевагами, які надає розвинена ринкова економіка та її інфраструктура, на наш погляд, значна роль належить тому факту, що розвинуті країни знаходяться на постіндустріальній стадії розвитку суспільства, в якому велику роль відіграє людський капітал. Людський розвиток, який притаманний будь-якому суспільству, і процес виникнення та розвитку людського капіталу мають як спільні риси, так і відмінності.

Розвиток людини, її здібностей та можливостей можна розглядати з різних точок зору. З точки зору рівня впливу існує вплив на розвиток людини на макrorівні, коли держава використовує податкові, бюджетні, правові важелі, тощо; на мікрорівні, на рівні підприємства можливо використання систем морального та матеріального заохочення робітників, просування їх по кар'єрним сходинкам згідно з підвищенням рівня кваліфікації, освіти, культури. Виникнення людського капіталу, у свою чергу, пов'язано з тим, що підвищення рівня освіти, кваліфікації, культури стає внутрішньою потребою людини, яка прямо не залежить від зовнішніх факторів.

Розвиток людини можна розглядати з точки зору кількісних та якісних характеристик. Людина може закінчити декілька вишів, курсів підвищення кваліфікації, у країні існує велика кількість людей, які мають вищу або спеціальну освіту. Це кількісні показники розвитку людини, людського потенціалу. Якісний розвиток людини виникає тоді, коли отримані знання, освіта перетворюються в більш продуктивну працю, яка потребує отримання нових знань, які знов проявляються в більш ефективній праці.

Ще один аспект розвитку людини пов'язаний із мотивом його здійснення. В Україні, як і в багатьох інших країнах, головними мотивами отримання диплому з вищої освіти, підвищення кваліфікації є зовнішні фактори. Отримати гідну посаду, піднятися по кар'єрній сходинці, отримати більш високу заробітну платню – це основні мотиви розвитку людини. Для людського капіталу характерний внутрішній мотив саморозвитку. Це, на наш погляд, найбільш суттєва ознака людського капіталу. Необхідність розвитку людини для забезпечення більш ефективної праці перетворюється у внутрішню потребу. Високий рівень суспільства на його постіндустріальній стадії розвитку вимагає від людини високого рівня розвитку. Водночас, якщо людина отримує нові знання, підвищує кваліфікацію, вона краще працює, зростає продуктивність праці. Як наслідок – підвищення заробітної плати, отримання нової посади, зростання рівня життя. Людина поширює можливість і знов таки отримує внутрішню мотивацію подальшого зростання

рівня своїх знань. Тому людський капітал має самовідтворювальний характер на зростаючій основі, який проявляється в подальшому зростанні ефективності праці. Така залежність між зростанням рівня розвитку людини та її рівнем життя в постіндустріальному суспільстві стає закономірною, що складає надійну основу стійкого економічного зростання в країні.

Таким чином, найважливішою основою економічного зростання є розвиток людського капіталу, значення якого зростає в умовах постіндустріального суспільства. Людський капітал є результатом розвитку індустріального суспільства на вищій його стадії – інформаційній. Відомо, що капітал – це самозростаюча вартість, або вартість, що приносить власнику додаткову вартість, прибуток. Робоча сила має вартість, яка зростає в випадку, коли людина підвищує рівень своїх знань, умінь, компетенстей. Виникнення людського капіталу пов'язане саме з самовідтворювальним характером на зростаючій основі, при цьому здібності людини вдосконалюються та розвиваються не тільки як наслідок вимог інноваційного розвитку, а як потреба самої людини.

Формування та розвиток людського капіталу в Україні має багато перешкод. Насамперед рівень технічного рівня в країні залишається низьким порівняно з індустріально розвинутими країнами, тому значно менша об'єктивна потреба в якісному вдосконаленні робочої сили. Крім цього, у країні існує багато факторів, які перешкоджають розвитку людського капіталу.

Нині Україна дуже відстає від більшості європейських країн за рівнем багатьох показників розвитку. Узагальненим показником рівня людського розвитку у світі є ІЛР. Якщо у 1993 р. Україна займала 45 місце й була віднесена ПРООН до країн з високим рівнем людського розвитку, то зараз її показники та рейтинг значно погіршилися, і Україна перебуває серед країн із середнім рівнем людського розвитку. Згідно з Доповіддю про людський розвиток за 2012 р. значення ІЛР України за 2012 р. дорівнює 0,740, що означає, що країна посідає 78 позицію із 186 країн. Протягом останніх років Україна досягла прогресу у сфері людського розвитку. Так, у 1990 – 2012 рр. значення ІЛР збільшилось з 0,690 до 0,740, тобто майже на 7 відсотків, або в середньому на 0,1 відсотка за рік [5]. Протягом цього періоду очікувана тривалість життя при народженні в Україні зменшилася приблизно на 1 рік: 69,7 у 1990 р., 67,4 у 2012 р. і до 68,8 років у 2012 р.; середня тривалість навчання зросла більш ніж на 2 роки з 9,1 року у 1990 р. до 11,3 року у 2012 р., очікувана тривалість навчання – також більш ніж на 2 роки: з 12,4 року у 1990 р. до 14,8 року у 2012 р. Валовий національний дохід (ВНД) у розрахунку на одну особу в Україні за цей період зменшився на 38 відсотків: з 8928 долл. США у 1990 р. до 6428 долл. у 2012 р. Країнами з цього регіону, розташованими близько до України в рейтингу ІЛР і які мають порівняну з Україною чисельність населення, є Казахстан і Росія. Вони зайняли 69 і 55 місця відповідно. У 2012 р. випередили Україну також Білорусь (50 місце), Румунія (56) і Грузія (72). А Польща потрапила до групи країн з «дуже високим рівнем розвитку» – 39-е місце з показником 0,821. Для порівняння:

ВВП на душу населення в країнах з високим рівнем ІЛР складає 11 501 долл. США, у країнах Європи та Центральної Азії – 12 243 долл. США, Російській Федерації – 14 461 долл. США [4].

Для вияву існуючих проблем формування та розвитку людського капіталу в Україні звернемося до аналізу деяких факторів, які впливають на цей процес. Одним з таких факторів є наявність в Україні дуже вираженої соціальної та майнової нерівності громадян. Так, співвідношення доходів 10% найбагатших і 10% найбідніших громадян країн ЄС складає 6 : 1, в Україні – 35 : 1; співвідношення максимального і мінімального розмірів пенсії у системі пенсійного забезпечення в країнах ЄС є 5 : 1, в Україні – 31 : 1, що призводить до соціальної нерівності та соціальних протиріч. Частка населення, яке живе за межею бідності, у країнах ЄС складає 10%, в Україні – 26,7%, і це веде до люмпенізації частки населення. Ставка оплати праці за одну робочу годину – у країнах ЄС – 3 долл., в Україні – 20 центів, що призводить до декваліфікації робочої сили та «втечі умів» за кордон. Частка доходу, що спрямовується на придбання продуктів харчування, складає 20% у країнах ЄС, в Україні – 65%, що свідчить про зростання бідності в країні, втрату здоров'я, неможливість підвищувати кваліфікацію, займатися саморозвитком та отримати освіту [7, с. 56].

Іншим впливовим фактором, який впливає на розвиток людського капіталу, є освіта. За період незалежності України рівень витрат на освіту становив у середньому 5,8%, що є навіть вищим у порівнянні із світовими показниками (у середньому 4,9% ВВП) [4]. Очікувана тривалість навчання в Україні складає 14,8 року проти 15,3 року в Казахстані, 14,3 року в Російській Федерації, 13,7 року у країнах Європи та Центральної Азії та 13,9 року у країнах з високим рівнем ІЛР.

Однією з проблем розвитку українського людського капіталу є невідповідність кількісних показників освіченості якісним. Наприклад, існує певна невідповідність рівня кваліфікації трудових ресурсів сучасним і перспективним потребам економіки, яка, за оцінками експертів, на кінець 2009 р. складала 40%. Через це держава щорічно втрачає 1,5 млрд грн на нераціональну підготовку спеціалістів у вищих навчальних закладах і 212 млн грн через невлаштованість випускників навчальних професійно-технічних закладів [8].

Перешкодою на шляху зростання якості освіти може бути надзвичайно велика кількість вищих навчальних закладів. Кількість вишів в Україні тільки третього та четвертого рівня акредитації – 334. Для порівняння, за даними *Central Intelligence Agency* у Великобританії – загалом 96, у Франції – 78, в Італії – 65, у Польщі – 11 вищих навчальних закладів [4, 11]. Тому скорочення кількості вищих навчальних закладів при збереженні існуючого рівня видатків та інвестицій в освіту може привести до розвитку матеріальної бази, підвищення якості освіти та її ефективності для економіки. Надзвичайно важливо для системи освіти України підвищувати мотивацію студентів до отримання знань та компетенцій під час навчання, що буде сприяти розвитку людського капіталу держави.

Такий показник, як чисельність студентів, також не є прямим показником оцінки рівня розвитку людського капіталу України, тому що серед загальної кількості студентів є багато іноземних, які користуються низькою ціною вищої освіти в Україні. Фактично, на території України відбувається формування та інвестування в людський капітал інших країн, і це призводить до значних втрат національного людського капіталу та знижує ефективність інвестицій в нього.

У сучасних умовах, коли пріоритетом є інноваційно-інвестиційний тип розвитку економіки, важливим показником удосконалення людського капіталу держави є наука та інноваційна діяльність. На жаль, гострою проблемою розвитку людського капіталу в Україні є низький рівень державного фінансування науки. За витратами на науку Україна значно відстає від провідних країн світу, де на такі цілі витрачається більше 7%, коли Україна витрачає на науку лише 1,38% [4].

Питома вага обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у ВВП – 0,90%. Чисельність докторів наук в економіці України на 2011 р. склала 15592 особи, з 2000 р. їх кількість зросла у півтори рази. Але звернемо увагу на те, що кількісні показники лише можуть відобразити стан сфери, але не її ефективність та прогресивність. Спираючись на такі данні, нам лишається тільки зробити висновок, що в Україні зростаюча кількість наукових робітників не приводить до відповідного зростання ефективності та продуктивності праці. Це може свідчити або про те, що в країні немає стимулів, мотивації ефективної праці, або про те, що люди з високим рівнем розвитку виїжджають у інші країни. Інноваційна діяльність України не свідчить про творчу реалізацію людського капіталу. Недостатнє інвестування в цю стратегічно важливу галузь призвело до падіння престижу інтелектуальної праці в Україні та значного відставання від існуючих у світі тенденцій до впровадження інноваційно-інвестиційного типу розвитку економіки. Питома вага підприємств, що займалися інноваціями в 2012 р., – 17,40%, а питома вага підприємств, що впроваджували інновації в тому ж році – 13,6%, обсяг реалізованої інноваційної продукції у промисловості склав тільки 3,3% [11].

Недооцінка впливу рівня людського розвитку на стаке економічне зростання є важливим, хоча й не єдиним фактором розриву, який існує в розвитку між Україною та розвинутими країнами.

У сучасній Україні існують, на наш погляд, такі перешкоди до формування та розвитку людського капіталу: неефективність діяльності уряду та відсутність інституціонального забезпечення, низький рівень життя, охорони здоров'я та навколишнього середовища, інноваційності економіки, недостатні інвестування в науку, надзвичайна корумпованість влади, великий відсоток тіньової економіки, економічна пригніченість, невідповідність кількісних показників освіченості населення якісним, висока ступінь розшарування населення за економічними та соціальними показниками, низькі показники якості життя.

Формування та розвиток людського капіталу в кожний даний момент залежить від багатьох факторів, які

можна використовувати на рівні держави, підприємства та особистості. Важливо знайти оптимальне їх поєднання залежно від наявних умов на різних рівнях розвитку людського капіталу.

За рівнем впливу на людський розвиток розрізняють прямі на непрямі фактори; за рівнем вирішення проблем – на рівні суспільства, підприємства, особистості; за часом отримання віддачі – короткострокові та довгострокові; за характером отриманих результатів – кількісні та якісні; за часом втілення заходів – тривалі та нетривалі; за витратністю в інвестування – ресурсовитратні та невитратні; за видами інвестування – грошові (матеріальні) та психологічні (моральні); за сферами впливу – економічні, соціальні, політичні, фінансові, екологічні, культурно-духовні та інституційні.

На наш погляд, формування та розвиток людського капіталу в Україні може бути прискореним, якщо використовувати світовий досвід індустріально розвинутих країн у галузі освіти, науки, інноваційної діяльності, охорони здоров'я, захисту навколишнього середовища, боротьби з майновою нерівністю.

Проведений аналіз сутності людського капіталу, проблем і факторів розвитку людського капіталу в Україні дозволяє зробити **висновок**, що перш за все формуванню людського капіталу перешкоджає недостатній рівень технічного та технологічного розвитку країни, який є в наявності в постіндустріальному суспільстві. Це, з одного боку, гальмує зростання потреби в людському капіталі, мотивації його розвитку, а з іншого – не створює бази, фундаменту його формування. Разом з цим, треба на будь-якому рівні – держави, підприємства та особистості – використовувати всі можливі фактори впливу на розвиток людського капіталу. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Адрианов В.** Национальное богатство, природные и трудовые ресурсы России / В. Адрианов // Общество и экономика. – 2003. – № 4-5. – С. 127 – 130.
2. **Антонюк В.** Оцінка та забезпечення розвитку людського капіталу України : автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.07 / В. П. Антонюк. – Київ, 2008. – 20 с.
3. **Корчагин Ю.** Широкое понятие человеческого капитала / Ю. Корчагин // ЦИРЕ [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.lerc.ru/>
4. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>
5. Офіційний сайт Human Development Reports [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.hdr.undp.org
6. **Прошак Г. В.** Людський капітал в умовах формування національної економіки України. : дис... канд. наук: 08.00.03 – економічна теорія та історія економічної думки / Г. В. Прошак. – Львівський національний університет імені Івана Франка. – Львів, 2008.
7. **Шевяков А. Ю.** Измерение экономического неравенства / А. Ю. Шевяков. – М. : Лето, 2002. – 320 с.
8. Экономика знаний и инноваций: перспективы России / [Под ред. А. В. Бузгалина]. – М. : Экономический ф-т МГУ, ТЕИС, 2007. – 364 с.

9. Яцюк О. В. Світовий досвід організації фахового навчання / О. В. Яцюк // Формування ринкових відносин в Україні. – 2005. – № 6. – С. 126 – 132.

10. Ukraine Country Profile: Human Development Indicators / Показники людського розвитку України за дослідження ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hdrstats.undp.org/en/countries/profiles/UKR.html>

11. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua>

REFERENCES

Adrianov, V. "Natsionalnoe bogatstvo, prirodnye i trudovye resursy Rossii" [National wealth, natural and human resources of Russia]. *Obshchestvo i ekonomika*, no. 4-5 (2003): 127-130.

Antoniuk, V. "Otsinka ta zabezpechennia rozvytku liudskoho kapitalu Ukrainy" [Assessment and provision of human capital Ukraine]. *Avtoref. dys. ... d-ra ekon. nauk: 08.00.07, 2008.*

Ekonomika znaniy i innovatsiy: perspektivy Rossii [Knowledge economy and innovation: Prospects for Russia]. Moscow: Ekonomicheskii f-t MGU; TEIS, 2007.

Korchagin, Yu. "Shirokoe poniatie chelovecheskogo kapitala" [Broad concept of human capital]. http://www.lerc.ru/Ofitsiinyi_sait_Human_Development_Reports.www.hdr.undp.org/Ofitsiinyi_sait_Derzhavnoho_komitetu_statystyky_Ukrainy.http://ukrstat.gov.ua

Proshak, H. V. "Liudskiy kapital v umovakh formuvannia natsionalnoi ekonomiky Ukrainy" [Human capital in the context of the national economy of Ukraine]. *Dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.03, 2008.*

Sheviakov, A. Yu. *Izmerenie ekonomicheskogo neravenstva* [Measurement of economic inequality]. Moscow: Leto, 2002.

"Ukraine Country Profile: Human Development Indicators". <http://hdrstats.undp.org/en/countries/profiles/UKR.html>

Yatsiuk, O. V. "Svitovyi dosvid orhanizatsii fakhovoho navchannia" [World experience of professional training]. *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, no. 6 (2005): 126-132.

УДК 339.94(1-04)

ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО: «THINKGLOBAL, ACTLOCAL»

© 2014 ШУБА М. В.

УДК 339.94(1-04)

Шуба М. В. Транскордонне співробітництво: «Thinkglobal, actlocal»

Метою статті є розгляд транскордонного співробітництва в симбіозі глобального і локального, тобто у процесах глокалізації. При аналізі, систематизації та узагальненні наукових праць багатьох учених у статті було розглянуто сутність транскордонного співробітництва, систематизовано погляди дослідників на визначення понять «регіон», «прикордонний регіон», «транскордонний регіон», а також «глокалізація». У результаті дослідження виокремлено твердження, на яких може базуватися транскордонне співробітництво. Проаналізовано процес глокалізації як стратегію поєднання глобальних і локальних інтересів і орієнтацій. Обґрунтовано, що транскордонні регіони повинні виступати центрами економічної активності та сприяти успішній інтеграції країн у світову економічну систему, а процес глокалізації має зменшити вже існуючі протиріччя в розвитку транскордонних регіонів і підготувати їх до можливих нових загроз і ризиків.

Ключові слова: транскордонне співробітництво, глокалізація, регіон, транскордонний регіон, глобалізація.

Бібл.: 19.

Шуба Марина Володимирівна – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри міжнародних економічних відносин, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: marinashuba@ukr.net

УДК 339.94(1-04)

Шуба М. В. Трансграничное сотрудничество: «Think Global, Act Local»
Целью статьи является рассмотрение трансграничного сотрудничества в симбиозе глобального и локального, т. е. в процессах глокализации. При анализе, систематизации и обобщении научных трудов многих ученых в статье была рассмотрена сущность трансграничного сотрудничества, систематизированы взгляды исследователей на определение понятий «регион», «приграничный регион», «трансграничный регион», а также «глокализация». В результате исследования выделены утверждения, на которых может базироваться трансграничное сотрудничество. Проанализирован процесс глокализации как стратегия сочетания глобальных и локальных интересов и ориентаций. Обосновано, что трансграничные регионы должны выступать центрами экономической активности и способствовать успешной интеграции стран в мировую экономическую систему, а процесс глокализации должен уменьшить уже существующие противоречия в развитии трансграничных регионов и подготовить их к возможным новым угрозам и рискам.

Ключевые слова: трансграничное сотрудничество, глокализация, регион, трансграничный регион, глобализация.

Библ.: 19.

Шуба Марина Владимировна – кандидат экономических наук, старший преподаватель кафедры международных экономических отношений, Харьковский национальный университет им. В. Н. Каразина (пл. Свободы, 4, Харьков, 61022, Украина)

E-mail: marinashuba@ukr.net

UDC 339.94(1-04)

Shuba M. V. Cross-border Cooperation: «Think Global, Act Local»

The aim of the article is to examine the cross-border cooperation in the symbiosis of global and local, which is glocalization processes. By analyzing, systematizing and summarizing the scientific work of many scholars, the article considered the essence of cross-border cooperation, systematized the views of researchers on the definition of the concepts of "region", "border region", "cross-border region," as well as "glocalization". The study highlighted the statements, which can be a base for cross-border cooperation. The process of glocalization as a strategy combination of global and local interests and attitudes were analyzed. It was proved that the cross-border regions should act as centers of economic activity and contribute to the successful integration of countries into the world economic system, and the process of glocalization is to reduce the existing contradictions in the development of cross-border regions and to prepare them for possible new threats and risks.

Key words: cross-border cooperation, glocalization, region, cross-border region, globalization.

Bibl.: 19.

Shuba Maryna V. – Candidate of Sciences (Economics), Senior Lecturer of the Department of International Economic Relations, V. N. Karazin Kharkiv National University (pl. Svobody, 4, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: marinashuba@ukr.net